

Kulturális-közéleti havilap, harminckilencedik évfolyam

2013 április Hónapló

Lángh Júlia: Rokkantak

Váratlanul fölbukkant Monique; valamilyen nemzetközi találkozóra készült Krakkóba, és nem tudta megállni, mondta, hogy ne látogasson meg, ha már errefelé jár. Monique volt az, aki régi barátságunk nevében, amelyet még egy nigeri bozótfaluban kötöttünk, 2001-ben elhívott N'Djamenába, Csád fővárosába, tanítanom már meg a rádiós műsorkészítés alapjait egy csapat mozgássérültnek. Az Eirene nevű nemzetközi civil szervezetnél dolgozott, és valamelyik európai intézménytől szerzett pénzt arra, hogy a csádi állami rádiót lefizetve (a költségvetés helyett nyilván az igazgató magánzsebébe ment a pénz, ismétli most is) biztosítson heti fél óra műsoridőt a csádi lakosság tíz százalékát kitevő fogyatékosok számára. Nagy többségük mozgáskorlátozott volt: komoly pusztítást végzett az országban a gyermekbénulás, sok volt a közlekedési baleset, akadt lepra, születési rendellenesség és rosszul levezetett szülésből fakadó rokkantság is bőven.

Monique-kal a családi hírek cseréje után a csádi emlékekre tértünk. A magyar politikai eseményekről, a többi francia barátommal ellentétben, hallani sem akart, azt mondta, őt semmi sem lepi meg, pláne nem egy demokrata látszatból diktátorra vedlett kis figura, láttunk ilyen Afrikában eleget, és legyintett. Úgy találtam, hogy anarchista indulatait, amelyeket közös afrikai korszakunkból már jól ismertem, meglepő módon tovább erősítették az Indiában tanult meditáció tapasztalatai; nemrégiben ugyanis, fél évre kihagyva civil szervezetekben folytatott, szerteágazó tevékenységét, elment egy ashramba, „hogyan végre szembenézzek magammal”, mondta. Így aztán, néhány heves mondattal megsemmisítve a mindenkori és bárhol lévő államot mint olyat, a beszélgetést inkább az emlékekre terelte.

Egy évvel az ottlétem után ő is otthagya Csádot, azóta sem ment vissza. Telnek-múlnak az évek, de az ország elnöke ugyanaz – kuncogunk –, nem egy szelíd ember, bizonyos Idriss Déby Itno ezredes, aki 1991 óta, azaz 22 éve egyfolytában köztársasági elnök. Az ország államformáját a lakosság demokráciának nevezte, ott hallottam először ezt a szót.

Kérdeztem Monique-ot, mert én már nem emlékeztem erre, hogy nyújtott-e, és ha igen, mit, a csádi állam a fogyatékosokkal élőknek. Monique a rá jellemző pontos ösztönrel először visszakérdezett: miért, mi van? Ez a te magyar államod mit nyújt? Meséltem neki a legújabb híreket, olyan felülvizsgálatokról, amelyek során – akár a páciens személyes megjelenését is mellőzve, csak a leletei alapján – visszaminősítik a munkaképesség-csökkenést. Ettől a rendszer áldozata elveszti az ellátását, a közgyógyot, a kevés kedvezményt, ami járt neki, eltörlik a rokkantnyugdíját, haljon éhen, fagyjon meg, forduljon föl. Mindezt alapvetően azért, hogy az így begyűjtött nyomorúságos pénzecskekkel a költségvetés lyukait tömködjék, na meg azért is, mert mindent, de abszolút mindent meg kell változtatni, átnevezni, átminősíteni, átlényegíteni és a képükre formálni: a nemzeti együttműködés rendszerében mindent fenekestül föl kell forgatni.

Nem kérte, hogy elmagyarázzam, mi az a NER; én sem akartam. Visszatértünk a csádi

témákra.

A szociális ügyek minisztériumának akkoriban volt egy olyan csoportja, amely a fogyatékosokkal foglalkozott. Csak három vagy négy főből állt, és az összeg, amit az ügy rendelkezésére bocsátott az állam (és amit a csoportfőnök rendszeren megdézsmált, állította Monique), épphogy elég volt az alkalmazottak fizetésére, meg néhány kisebb akcióra itt-ott az országban, például pár tucat fogyatékkal élő nő ruhafestés- vagy szappangyártás-tanfolyamának finanszírozására. Valóságos segítséget a fogyatékosok számára két nemzetközi civil szervezet, a minket foglalkoztató Eirene és az Handicap International, meg egy évtizedek óta aktív katolikus szervezet jelentett. És volt országszerte vagy hetven helyi, csádi érdekvédő egyesület, amelyeknek a megszületésében Monique sokat bábáskodott.

A csádi civil szervezetek hosszú lobbizás után elérték, hogy egy rendelet tandíjkedvezményt biztosítson a fogyatékos gyerekek és a fogyatékos szülők gyerekei számára. Elvben ugyan ingyenes a közoktatás, de minden gyerek után év elején beiratkozási díjat kell fizetni. Ezt elengedik azoknak, akik igazolást visznek az iskolába a fogyatékosok érdekeit képviselő valamelyik szervezettől. A rendelet ezt nem írja elő, de az iskolák megkövetelik, noha a fogyatékoság szemmel látható, tehát igazolást kérni csak bürokratikus undokság.

Amikor ott voltam, éppen az ügyben folytak tárgyalások, hogy az állami alkalmazottak körében az országos aránynak megfelelően tíz százalék legyen a fogyatékkal élő. Tárgyaltak arról is, hogy a középületek megközelíthetőek legyenek a mozgáskorlátozottak számára, és hogy az egészségügyi törvénybe, amely addig tudomást sem vett a fogyatékosokról, bekerüljenek a megfelelő paragrafusok.

Monique nem tudja, hogy mindebből mi lett, de van néhány híre Csádból, egy Handicap Santé nevű francia civil szervezettől. Ez sebészorvosok csoportjaiból áll, akik újabban már évente négy alkalommal, két-két hétre elmennek Moundou-ba (Csád második legnagyobb városa és gazdasági fővárosa), és az ottani kórházban műtétekkel segítenek a mozgásszervi rendellenességeken. Az orvoscsoportok nyolc-tíz személyből állnak, ortopéd és plasztikai sebészek, altatóorvosok, szakápolók alkotják. Monique ismeri az egyik altatóorvost, aki azt mesélte neki, hogy a fogyatékosok gyakorlati helyzetében nem nagyon, de a szemléletben komoly változások történtek. Lehet a témáról beszélni, nem tabu, sem a környezet, sem az érintettek nem tartják már olyan szégyellnivalónak az állapotukat, mint régebben.

Ennek a jeleit már akkor, 12 évvel ezelőtt is láttuk. A csoportom műsorokat készített arról, milyenek tekintik a fogyatékosokat moszlim, keresztény és animista környezetben. (A lakosság kb. 55, 30 és 15 százaléka.) Az egyistenhívők – legalábbis az adásba került beszámolók szerint – jóindulattal bánnak velük. Elterjedt elképzelés, hogy a nyomorék gyerek Isten büntetése, és a család igyekszik elfogadni a sorscsapást. A keresztény és a muszlim vélekedés a fogyatékosokról meglehetősen hasonló, az egyik a Bibliából, a másik a Koránból idézve lényegében ugyanazt mondta a könyörületességről és az Úr teremtményeinek egyenlőségéről. Kicsit kenetesen beszéltek a megkérdezettek, nem voltam benne biztos, hogy el lehet-e mindent hinni nekik.

Az animistáknak viszont azt diktálja a hitük, hogy a fogyatékos csecsemőt, aki nyilvánvalóan valamilyen átok miatt született a családba, vissza kell adni a természet szellemeinek. A hagyomány szerint a látható hibákkal világra jött csecsemő: kígyó-gyerek, ki kell vinni az erdőbe, vegye vissza a kígyó, aki adta. Vagy este kitenni a folyópartra, hátha az éj folyamán visszater a folyóba. A rendőrség két-három hetenként talált kitett kisgyereket; a család már nem bírt eggyel több szájat etetni, és a hagyományok is arra készítették, hogy szabaduljon meg a sérült tagtól.

Vallási hovatartozástól függetlenül a családokban nemegyszer szégyennek tekintették a rendellenességgel született gyereket, elkülönítették egészséges testvéreitől és a szomszédoktól, gyakran nem járták iskolába, az is megesett, hogy egy idő múlva magára hagyták. Valóban sok rokkantat láttam a poros úton ballagva a munkahelyem felé, mankóst, kerekesszékest, és zavarba ejtően sok „kúszót”, ahogy arrafelé mondták: azokat, akik nem jutottak segédeszközhez, és használható lábak híján a karjukra támaszkodva lökték magukat előre a homokos talajon. De nemcsak az én mindennapos útvonalamon, ahol a mozgássérültek egyesületei sorakoztak, hanem mindenfelé a városban találkoztam fogyatékosokkal, leginkább a főútvonalakon, ahol nagyobb a forgalom, tehát több könyöradományra számíthattak, amiből fönntartották magukat. Életvitelszerűen az utcán éltek. Senki nem akarta megtiltani nekik.

Idézet n'djamenai naplóból:

„Naponta látok egy porlepte gipszszobrot az út szélén. Először csakugyan szobornak látszott. Csontváz öregember, könyökére támaszkodva félig a hátán fekszik, két lába felhúzva, valószínűtlenül vékony, fedetlen combjai között gyűrődik a porszínű bubu, haja fehér, bőre szürkésfehér a ráakódott porrétegtől. Mindig mozdulatlan, mindig ugyanannak a vézna fának a vibráló árnyékában pihen, kiszáradt teste megadóan várja a halált. Egyszer láttam mozogni, átirányította magát az út túloldalára, csigalassúsággal húzódkodva előre csontsovány fenekén. Hetek óta nincs a szokott helyén. Azt hiszem, tudom, hol van, és ott most már biztosan jobb neki.”

Monique éppen akkor volt itt, három napra, amikor a kenyai választások voltak, amelyek kettőnkön kívül (mégiscsak öreg afrikások vagyunk) valószínűleg senki mást nem érdekeltek Budapesten. Engem leginkább azért, mert Nairobiban lakik egy magyar barátnőm, Monique-ot szerintem azért, mert alkalmat adott neki néhány tőle megszokott szenvedélyes tirádára a politikai élet ellen. „Elegem van abból, hogy választás címén átverjék az embert mindenféle hazudós pasik, akik egyébként se képesek megvalósítani, amit ígérnek, csak ambíciójuk van, de szakértelmük nincs, és olyan figurákkal fognak kormányozni, akik őket a hatalomba segítették, és nem azokkal, akik értenek valamihez, rendes anarchistaként teszek az egésze, és ne nézz rám így, ismersz, tudod, hogy nincs érzékem a részletekhez és a finom nüanszokhoz, ezért érdekel jobban a meditáció, mint a politika, mert akkor csak saját magammal nézek szembe, és nem idegesítek senkit.”

Engem nem idegesített, de azért nem bántam a csöndet, ami távozása után maradt.

Tetszik

Egy embernek tetszik. Legyél Te az első ismerőseid közül!

Kapcsolódó írások:

1. **Lángh Júlia: Fűben, fában orvosság** Egyik francia barátnőm nemrégiben feldúlt mondatok kíséretében továbbított egy petíciót,...
2. **Lángh Júlia: Októberi napok** Szép ősz van, sétaidő, de még mindig fáj a lábam,...
3. **Lángh Júlia: „Házasságot mindenkinek!”** Miután a biokémiai és orvostudományok a hatvanas-hetvenes években olyan fejlődésnek...
4. **Lángh Júlia: Két pesti nap hatása** Gyakorlati feladatok miatt rövid időre föl kell mennem Pestre, nem...
5. **Lángh Júlia: Rangkórság** Már akkor tudtam, hogy a jelképekből csak baj lehet, amikor...

Cimkék: **Lángh Júlia**